

Frikänd i brist på bevis?

Så kom då ÖB:s rapport om ubåtskränkningarna och regeringen fann, som väntat, ingen grund för nationalitetsbestämning. I vanlig ordning satte man likhetstecken mellan diplomatisk protest och utpekande av nation; här gäller allt eller intet.

Myndigheterna har skärpt kraven på bevisning i orimlig grad. Inget mindre än en ubåt på grund tycks gälla som bevis. Men det finns flera skäl att utpeka nationen, skriver Bo Hugemark.

Även om vi sänker en ubåt kommer kränkningarna knappast att upphöra. Men det behövs en fullträff – bl a som en demonstration att vi menar allvar med att försvara oss och för att hindra att svenskens upp-dämda ilska förträngs och övergår till resignation.

Överste Bo Hugemark är chef för den militärhistoriska avdelningen vid Militärhögskolan.

Den gång emotsågs ÖB:s periodiska rapport om kränkningarna med alldeles särskilt stort intresse och högt upptrissade förväntningar. Det hela föregicks av ett antal affärer och avslöjanden som ytterligare satte sökarljuset på ubåtsincidenterna och deras betydelse.

Så närmade sig den stora dagen. ÖB lät antyda i en intervju att hans indicier pekade mot en viss nation eller pakt. Han sade inte vilken, men alla trodde sig förstå.

Utrikesministern förklarade, att indicier *aldrig* skulle kunna duga som underlag för politiska åtgärder. Tillfrågad om varför de dög i Hårsfjärdsfallet, svarade han att det då var mycket starka indicier.

Rykten sade, att det i ÖB:s material fanns indiciekedjor som kunde förankras i observationer från Hårsfjärdsoperationen.

Förre arméchefen gick ut i en intervju och hävdade, att det fanns tecken på att NATO varit inblandat i Hårsfjärdsincidenten.

Så kom då rapporten, och regeringen fann, som väntat, ingen grund för en nationalitetsbestämning. I vanlig ordning satte man likhetstecken mellan diplomatisk protest och utpekande av nation; här gäller allt eller intet. Kan man inte protestera officiellt kan man inte nämna nationen vid namn. Vilka andra signaler av missnöje som eventuellt sänds till Sovjetunionen vet vi vanliga medborgare intet om. Av den nu pågående diplomatiska verksamheten att döma är de inte särskilt starka.

Moderaterna ville säga mer än regeringen, men uppgav sig förhindrade att tala klartext av att ÖB:s underlag var försett med dubbel röd ram.

Händelserna förliden höst ger stoff till de härligaste konspirationsteorier. Naturligtvis ligger det mycket i sådana; visserligen tycks mycket av det som händer i Sverige vara ett resultat av inkompetens, allmän klantighet och en viss otur, men *några* medvetna syften måste man ändå kunna tillskriva aktörerna, motsatsen vore alltför hemsk.

Emellertid är konspirationsteorier svåra att belägga, varför jag nöjer mig med mindre spekulativa funderingar kring följderna av det inträffade (eller det som inte hände).

Skäl för åtal

Många döljer sin besvikelse med argumentet att det ändå var ett framsteg, att det klart uttalades, att det förekommit kränkningar. En officiell nationalitetsbestämning spelar mindre roll, alla vet ju ändå vem som kränkt.

Detta är enligt min mening fel. Det finns minst två skäl att utpeka nationen.

För *det första* medför den nuvarande linjen, att många människor också betvivlar förekomsten av kränkningar. Försiktigheten kastar en skugga över hela den tekniska analysen.

Den amerikanske forskaren Milton Leitenberg, som varit verksam i Sverige i många år och som förra året återvände till USA, har utgivit en bok "Soviet Submarine Operations in Swedish Waters 1980-1986" (Center for Strategic and International Studies, Washington D.C. 1987.) — (som han för övrigt förgäves för sökte få publicerad i Sverige). En av hans iakttagelser är, att de svenska politiska myndigheterna har skärpt kraven på bevisning i orimlig grad. Det verkar som om

alla tekniska framsteg på ubåtsjaktområdet gått oss spårlöst förbi. Inget mindre än en ubåt på grund tycks gälla som bevis. (Med ubåtskommissionens rapport som ett remarkabelt undantag.)

Den som anar med vilken sakkunskap och avancerade metoder vårt analysfolk arbetar får lätt misstanken att dess slutsatser avvisas av politiska skäl. Den som lutar på politikernas ärlighet tror, att militären överdriver. Ingendera slutsatsen är välgörande för den interna trovärdigheten av vår säkerhetspolitik.

Även den yttre trovärdigheten tar skada. Brottslingen vet rimligen vilka fingeravtryck han lämnat och vilka slutsatser vi dragit. Vilka slutsatser drar han av att vi inte vågar tala klartext? Att vi tyst accepterar inbrottet?

För *det andra* är det nödvändigt att tala om vem som kränker för att kunna dra konkreta slutsatser om vilka militära hot som kränkningarna innebär och vad vi behöver göra mot dessa. Här är det solklart, att utrikesledningen inte vill ha en sådan diskussion; Brodin-affären talar sitt tydliga språk.

Våg av brottslighet — upplys allmänheten!

Det finns två ytterlighetsreaktioner i samband med ubåtskränkningarna, som båda är farliga och som skulle motverkas av den typ av konkreta resonemang som jag talar om (och som renderade mig UD:s misshag).

— Den ena är skepsis till hela företeelsen. "Vad skulle det vara för vits med att gå in med ubåtar, när man kan få reda på samma saker genom att åka Waxholmsbåt eller segla i skärgården?" Svaret på

denna, mycket vanliga, invändning är, att sådant spioneri också förekommer men att det finns vissa saker som bäst görs med ubåt. För att medborgaren skall förstå detta behövs konkreta strategiska och operativa resonemang. Och den medvetenheten är viktig för att vi med allvar skall kunna gripa oss an med motåtgärder.

– Den andra är alarmism. Folk tror, att ryssen står för dörren. Att Sovjetunionen redan satt tidtabellen för angrepp. Sådana hotföreställningar avfärdas inte genom allmänt prat om " trovärdig neutralitetspolitik" utan måste bemötas med konkreta strategiska resonemang.

En nationalitetsbestämning, med eller utan diplomatisk protest, är däremot inte ett sätt att freda oss från fortsatta kränkningar. Det vet vi både på grundval av färdit från de två tidigare fallen (Gåsefjärden och Hårsfjärden) och Sovjets eget uttalande (Milstein enligt Ferm-brevet).

På bar gärning

Det kunde vara intressant att spekulera litet om vad som skulle kunna hända, om vi sänkte en miniubåt i inre vatten. Antag, att vi fick upp resterna, och teknisk analys m m gav underlag för att påstå att den var sovjetisk. Såvitt jag kan se, finns det fyra möjliga sätt på vilka Sovjetunionen skulle kunna agera:

- 1) erkänna oförbehållsamt och lova att inte göra om det.
- 2) erkänna oförbehållsamt och förklara att operationerna kommer att fortsätta.
- 3) erkänna men förklara att det var ett misstag. (Troligen ackompanjerat med hårda anklagelser mot oss.)
- 4) blåneka (troligen i kombination med

att förklara att det är en västlig konspiration).

Om man skall tro de sjöofficerare som hävdar att det endast är en tidsfråga innan vi sänker en ubåt, eller stats- och utrikesministrarnas mest vildsinta uttalanden, får vi snart veta vilket det blir. Personligen tippas jag på BLÅNEKA. Sannolikt utsetts vi redan nu för desinformation för att förbereda detta.

Vår enda chans att säkra bevis för medveten kränkning schabblade vi bort med U 137. Tillfället lär inte återkomma, ty chansen att tvinga upp en ubåt är liten.

Brottsförebyggande effekt?

Själva "avslöjandet" kommer således knappast att leda till att vi avskräcker från fortsatta kränkningar. Men kanske kan den ökade militära risken leda till att de upphör?

Knappast. Visserligen tycks det som om kränkningar blivit färre där skyddet byggs ut. Men att de skulle upphöra helt förutsätter att det finns andra metoder att nå samma operativa resultat. Givetvis söker vederbörande makt bredda sitt register. Men så länge som infallsportar genom kustområdena är viktiga för ett invasionsföretag, kommer det att vara nödvändigt att utforska dessa, även under vattnet och att pröva och öva metoder att forcera infarterna. Eftersom personal hela tiden måste omsättas i de opererande förbanden, måste också verksamheten fortgå utan avbrott. Vi kan således vänta oss fortsatta operationer med en ständig anpassning av taktiken efter våra motåtgärder.

Slutsatsen av detta är *inte*, att vi skall sluta att satsa på ubåtsjakt, lika litet som vi

skall uppge motståndet om vi misslyckas med att avskräcka från ett öppet anfall. Tvärtom är det för vår inre och yttre trovärdighet viktigt att vi fortsätter att föra det krig i fredstid som inkräktarna startat. Där vinnas inga slutliga segrar, men om vi accepterar kränkningarna har vi lidit ett definitivt nederlag.

Priset för lag och ordning

Detta krig kostar pengar och andra offer. På en del håll yppas oro att det innebär en snedfördelning av våra försvarsresurser, det drabbar armén eller flygvapnet. T o m att detta skulle vara ett syfte med verksamheten. Det sistnämnda är en väl fantastisk konspirationsteori. Visserligen har vi visat under åren att vi har en genuin motvilja mot att dra konsekvenserna av förändringar i de säkerhetspolitiska förutsättningarna (som när regeringen efter Gåsefjärdsincidenten till en början ville ta det ökade ubåtsskyddet inom ramen). Självklart har vi därigenom avgett tvivelaktiga signaler. Men skulle Sovjetunionen verkligen våga satsa på omfattande ubåtsoperationer för att få oss att minska antalet flygplan?

Om vi ser det hela i stället från vår utgångspunkt är det viktigt att frigöra sig från ett snävt försvarsperspektiv. För arméstridskrafterna måste det vara av vital betydelse att inte en angripare snabbt kan forcera våra skärgårdsområden och etablera brohuvuden på många platser med

styrkor som är intakta på grund av att inga mineringar kunnat läggas ut eller våra sjöstridskrafter bekämpats i basområdena. För flygstridskrafterna är det av väsentlig betydelse att de radarstationer och styrdatasändare som ligger vid kusterna inte slås ut i krigets första stund.

På samma sätt är givetvis de marina stridskrafterna beroende av att inte mark- och flygstridskrafternas mobilisering och strid lamslås av angriparens flyg eller landgående sabotörer. I stället för att oro sig för att andra skall få för mycket av kakan — och därigenom fresta vissa politiker till korsvis förkortning — bör man i stället satsa på att peka på de oundgängliga behov som måste tillgodoses.

Det är nu nödvändigt att satsa för fullt på ubåtsjakt. Det gäller inte bara pengar utan också moraliskt stöd från högsta ort, otvetydiga regler, och att man talar klartext om vad det handlar om. Förstucket prat, som förekommit, om det katastrofala om vi skulle döda ryska sjömän, måste tystna. Det behövs en fullträff. Inte för att det skulle lösa problemet för framtiden. Men som en demonstration att vi menar allvar med att försvara oss.

Och för att hindra att svenskens upp-dämda ilska förträngs och övergår till resignation.

Och för att återställa förtroendet mellan marinens personal, som under alla år utkämpat detta krig, och dem som är deras uppdragsgivare men inte givit erforderligt stöd.